

Závěr

Ochrana dětí, zejména ochrana jejich zdraví (v případě tzv. mezinárodních únosů dětí) a fyzického, psychického i sociálního vývoje (ve věcech rodičovské zodpovědnosti), je úhelným kamenem rodinného práva jedenadvacátého století. Vzdávající počet únosů dětí jedním z rodičů přes hranice státu jeho obvyklého bydliště je nežádoucím společenským fenoménem, jenž vede kromě zhroucení rodiny jako takové (odtržením dítěte od jednoho z rodičů, a to na vzdálenosti až několika tisíc kilometrů) i k často negativní změně prostředí pro dítě, jež může být nejen jednostranně ovlivňováno rodičem – únoscem, ale rovněž nedostatkem či absencí přizpůsobení se zahraničnímu prostředí, kultuře a jazyku.

Věci manželské (tedy záležitosti spojené s rozvodem, rozlukou či prohlášením manželství za neplatné) jsou, jako druhý výrazný jev rodinného práva, silně spjaty s problematikou rodičovské zodpovědnosti, zejména proto, že v rámci rozvodu dochází k řešení otázek rodičovské zodpovědnosti ve vztahu k dítěti (dětem) manželů. I vzhledem ke vzrůstajícímu počtu rozvodů jak bezdětných párů, tak párů majících děti, je podstatné to, že je tato problematika upravena nejenom národními právními předpisy, ale také na nadnárodní úrovni. Nesmíme v této souvislosti zapomínat na to, že na rozdíl od 20. století, kdy byla naprostá většina manželství uzavírána mezi státními příslušníky téhož státu (samozřejmě pokud v případě České republiky a jejích předchůdců pomineme specifický vztah ke Slovenské republice a částečně rovněž i historicky a geograficky k Německu), není v dnešní době již ničím nezvyklým sňatek českého státního příslušníka s příslušníkem jiného státu. Tento zajisté přínosný jev má ale logicky za důsledek také vyšší počet rozvodů, jichž budou cizí státní příslušníci součástí.

V oblasti ochrany dětí nelze nezmínit činnost Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, která přijala jak Úmluvu o únosech dětí, tak i Úmluvu o ochraně dětí. S ohledem na fakt, že Úmluva o únosech dětí byla přijata v roce 1980 a Úmluva o ochraně dětí v roce 1996, jsou oba dokumenty dlouhotrvající a podstatnou součástí specifické ochrany dětí na mezinárodní úrovni. Samozřejmě nelze opomenout ani dokumenty Rady Evropy, které byly v oblasti ochrany dětí přijaty, nicméně i s ohledem

na počet smluvních států, a to zejména Úmluvy o únosech dětí, lze soudit, že činnost Haagské konference o mezinárodním právu soukromém a jejích smluvních států je pro potřeby ochrany dětí nezbytná a její výsledky jsou markantní.

Obě úmluvy, ač je od sebe dělí 16 let, jsou i v dnešní době použitelné a i jejich verze v českém jazyce lze hodnotit kladně, ačkoli obsahují, bohužel pro úmluvy, nemálo překladových chyb (např. nejasněný překlad pojmu „*habitual residence*“ jako „obvyklý pobyt“ či „obvyklé bydliště“). Velké většině bylo možno se vyvarovat, pokud by ti, kteří překlad zajišťovali, dbali v případě Úmluvy o ochraně dětí více terminologie zavedené Úmluvou o únosech dětí. Stejně tak je možno vytknout i chyby čisté nedůslednosti v překladech, které ústí nejčastěji v opomenutí slova. Možná právě proto, že jde ve svém důsledku o chyby relativně malého rozsahu, je možné je tím spíše přehlédnout při studiu úmluv, což není jistě vítaný stav.

Významnou funkci Haagských úmluv podtrhuje rovněž to, že jejich principy a cíle byly převzaty i komunitárním právem, a to v oblasti rodinného práva zejména nařízením Brusel II. Toto nařízení Rady bylo přijato na přelomu 20. a 21. století a dá se považovat za jeden z prvních instrumentů ochrany dětí ve věcech rodičovské zodpovědnosti a řešení otázek manželských přijatých na půdě Evropské unie. Stejně jako mnoho jiných právních předpisů, i nařízení Brusel II obsahovalo nedostatky, které Evropská unie vyřešila přijetím nařízení Brusel II bis. Toto nařízení ovládají principy uvedených úmluv, bylo by tedy možné říci, že komunitární úprava je v jistém smyslu nadbytečná a kopírující Haagské úmluvy. Avšak vzhledem ke skutečnosti, že např. Úmluva o ochraně dětí nebyla do dnešní doby ratifikována většinou členských států Evropské unie, je bezpochyby pozitivním krokem, že je problematika rodičovské zodpovědnosti a manželských věcí, jež jsou upraveny Úmluvou o ochraně dětí, upravena rovněž nařízením Brusel II bis.

Ačkoli je nařízení Brusel II bis relativně „mladou“ právní úpravou, a jeho překlad i interpretace by tedy měly být teoreticky nejméně komplikované, obsahuje stejně, ne-li více problematické otázky než Haagské úmluvy. Mezi mnohými lze, stejně jako u uvedených úmluv (a mnoha jinými instrumenty mezinárodního práva civilního procesního), pozorovat vyrovnání se v rámci překladu do českého jazyka s pojmem

„*jurisdiction*“, který zůstává překladatelským a interpretačním „oříškem“. Lze se také zabývat z hlediska právní lingvistiky pojmem „*domicile*“, tedy termínem, které české právo nezná, stejně tak je vhodné upozornit na vadné překlady, jak vinou nepozornosti či nerespektováním již zažitých pojmů.

Cílem této práce mělo být nejen zabývat se a porovnat nejdůležitější právní instrumenty z oblasti ochrany dětí (která je v současné době „zastíněna“ klíčovou rolí Evropské unie a jež ve svém důsledku upozaduje jiné instrumenty mezinárodního práva) z pohledu mezinárodního práva civilního procesního, jež je představována úmluvami Haagské konference mezinárodního práva soukromého a samozřejmě také sekundární legislativou Evropského společenství, ale rovněž prozkoumat tyto dokumenty z hlediska právně-lingvistického, protože nesmíme zapomínat na to, že překlad jakéhokoli dokumentu se může (a to podstatnou měrou) lišit od původního znění. Věřím, že cíle, které jsem pro tuto práci vytyčila, jsem rovněž naplnila, a doufám, že otázka správných a precizních překladů ve vztahu k instrumentům mezinárodního práva civilního procesního bude hrát při přejímání těchto instrumentů do českého práva klíčovou roli; bohužel i v současné době je obtížné nalézt překlady důležitých zahraničních dokumentů, stejně jako judikaturu národních soudů, jež by příp. mohla objasnit vzniklé nejasnosti.

Pojmy

Bruselská úmluva	Bruselská úmluva o pravomoci soudů a uznání a výkonu soudních rozhodnutí ve věcech občanských a obchodních z roku 1968
Brusel I	Nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o soudní pravomoci, uznání a výkonu soudních rozhodnutí v občanskoprávních a obchodních věcech
Brusel II	Nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 ze dne 29. května 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem
Brusel II bis	Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000
Důvodová zpráva Alegria Borrás	Důvodová zpráva k nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 zpracovaná 28. května 1998 Dr. Alegria Borrás, původně důvodová zpráva k úmluvě o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských, zveřejněna v Úředním věstníku Evropských společenství
Důvodová zpráva Paul Lagarde	Důvodová zpráva k Haagské úmluvě o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské odpovědnosti a opatření k ochraně dětí zpracována 15. ledna 1997 Paulem Lagardem, zveřejněna ve Sborníku z osmnáctého zasedání (1996), svazek druhý

Důvodová zpráva Pérez-Vera	Důvodová zpráva k Haagské úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí zpracovaná v dubnu 1981 Elisou Pérez-Vera, zveřejněna v Aktech a dokumentech ze čtrnáctého zasedání (1980), svazek třetí
Evropská úmluva	Evropská úmluva o uznávání a výkonu rozhodnutí o výchově dětí a obnovení výchovy dětí z roku 1980 (v ČR pod č. 66/2000 Sb.m.s.)
Haagská úmluva o ochraně nezletilých	Haagská úmluva o pravomoci orgánů a rozhodném právu pro ochranu nezletilých z roku 1961
Konference	Haagská konference o mezinárodním právu soukromém
Příloha 1	Str. 35 z Příručky popisující rozdíly v úpravě nařízení Brusel II a Úmluvy o únosech dětí
Příručka	Příručka pro aplikaci nového nařízení Brusel II vypracovaná Komisí za konzultace Evropské soudní sítě pro občanské a obchodní věci
Smlouva ES	Smlouva o založení Evropského společenství
Úmluva o ochraně dětí	Haagská úmluva o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské odpovědnosti a opatření k ochraně dětí z roku 1996
Úmluva o právech dítěte	Úmluva o právech dítěte přijatá 20. listopadu 1989 v New Yorku (v ČR pod č. 104/1991 Sb.)
Úmluva o únosech dětí	Haagská úmluva o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980

Zákon o rodině

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění
pozdějších předpisů

ZMPS

Zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu
soukromém, ve znění pozdějších předpisů

Použitá literatura

Knihy:

Bell A., *Forum shopping and venue in transnational litigation*, Oxford University Press, 2003

Boele-Woelki K., *Perspectives for the unification and harmonisation of family law in Europe*, Intersentia nv, 2003

Fronek J., *Anglicko-český slovník*, LEDA, 1998

Chromá M., *Anglicko český právnický slovník*, LEDA, Praha 1997

Kolektiv autorů, *Pocta Zdeňku Kučerovi k 80. narozeninám*, nakladatelství Karolinum, 2008

Kučera Z., *Mezinárodní právo soukromé*, 6. opravené a doplněné vydání, Doplněk, Brno, 2004

McClearn D., Beevers K., *The Conflict of Laws, Morris*, šesté vydání, Sweet & Maxwell Ltd 2005

North P., *Essays in Private International Law*, Clarendon Press, Oxford, 1993

North P., Fawcett J.J., *Cheshire and North's Private International Law*, třinácté vydání, Lexis Nexis UK, 2004

Pauknerová M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*, 1. vydání, C.H.Beck, 2008

Schmidt U., *Europäisches Zivilprozessrecht*, 1. vydání, C.H.Beck, München 2004

Scoles E.F., Hay P., Borchers P.J., Symeonides S.C., *Conflict of Laws*, čtvrté vydání, Thomson West 2004

Internetové zdroje:

Článek Allen N., *Where does our client live? Habitual Residence and Residence under Brussels II (Revised) after Marinos* (<http://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed1176>)

Článek Cuniberti G., *French case on Lis Pendens under Brussels II bis Regulation* (<http://conflictoflaws.net/2008/french-case-on-lis-pendens-under-brussels-ii-bis-regulation>)

Článek Dudová R., *Muži, moc a emoce* (<http://www.soc.cas.cz/info/cz/25061/Muzi-moc-a-emoce.html>)

Článek Hodson D., *Brussels II Encore – A Summary of Brussels II bis*, červen 2005 (<http://www.familylawweek.co.uk/site.aspx?i=ed347>)

Databáze International Child Abduction Database (<http://www.incadat.com/index.cfm>)

Databáze systému pro aproximaci práva (<http://isap.vlada.cz/>)

Dokument *A Guide to Family Issues: The Marriage Advantage* organizace The United Families (http://unitedfamilies.org/downloads/Marriage_Guide.pdf)

Dokument *Resolution on Cooperation between the courts of the Member States in the taking of evidence in civil or commercial matters* ze dne 10. března 2009 (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0089+0+DOC+XML+V0//CS>)

Dokument *Strategický plán pro rok 2009* (<http://www.hcch.net/upload/wop/genaff2009pd05e.pdf>)

Encyklopedie Britannica (<http://www.britannica.com>)

Encyklopedie o právu (<http://iuridictum.pecina.cz>)

Encyklopedie Wikigender (<http://www.wikigender.org>)

Informační stránky Ministerstva spravedlnosti České republiky (<http://portal.justice.cz>)

Internetové stránky Evropské komise (<http://ec.europa.eu>)

Internetové stránky Evropského parlamentu (<http://www.europarl.europa.eu>)

Internetové stránky irského soudnictví (<http://www.courts.ie>)

Internetové stránky Haagské konference mezinárodního práva soukromého (<http://www.hcch.net>)

Internetové stránky francouzského Nejvyššího soudu (Cour de cassation) (<http://www.courdecassation.fr>)

Internetové stránky Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky (<http://www.psp.cz>)

Internetové stránky Úřadu pro mezinárodně právní ochranu dětí (<http://www.umpod.cz>)

Internetové stránky Veřejného ochránce práv (<http://www.ochrance.cz>)

System přístupů k právu Evropské unie (www.eur-lex.europa.eu)

Články a další zdroje

Důvodová zpráva k nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 zpracovaná 28. května 1998 Dr. Alegría Borrás, původně důvodová zpráva k úmluvě o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských, zveřejněna v Úředním věstníku Evropských společenství

Důvodová zpráva k Haagské úmluvě o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské odpovědnosti a opatření k ochraně dětí zpracována 15. ledna 1997 Paulem Lagardem, zveřejněna ve Sborníku z osmnáctého zasedání (1996), svazek druhý

Důvodová zpráva k Haagské úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí zpracovaná v dubnu 1981 Elisou Pérez-Vera, zveřejněna v Aktech a dokumentech ze čtrnáctého zasedání (1980), svazek třetí

Herboczková J., Nařízení Brusel II bis: v jakých otázkách a na který soud se obrátit?, in Právo a rodina 9/2008

Kapitán Z., Evropský justiční prostor ve věcech civilních, in Právní fórum 7/2005, zvláštní příloha Evropské právo

Kapitán Z., Evropský justiční prostor ve věcech civilních, in Právní fórum 8/2005

Kapitán Z., Volba sudiště v soukromoprávních vztazích s mezinárodním prvkem, in Časopis pro právní vědu a praxi 1/2004, 12. ročník

Kučera, Z., Haagská úmluva o ochraně dětí a její význam pro úpravu mezinárodního práva soukromého, in Bulletin Advokacie 8/2003

Mrázek J., Matrimonium claudicans a uzavírání manželství s cizincem nebo v zahraničí, in Právní rozhledy 9/2007

Pauknerová M., Evropské mezinárodní civilní procesní právo (Brusel I, Brusel IIa), in příloha časopisu Právní fórum 4/2006

Pauknerová M., Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České republiky do EU – vybrané otázky, in Právní rozhledy 9/2004

Pauknerová M., Perspektivy mezinárodního práva soukromého a procesního v Evropské unii, in Právník 12/2005

Rozehnalová N., Evropský justiční prostor ve věcech civilních, in Právní fórum 2/2005, zvláštní příloha Evropské právo

Simon P., Šuk P., Upravuje Nařízení Brusel I. soudní pravomoc nebo příslušnost?, in Právní fórum 2/2008

Simon P., Šuk P., Záludnosti gramatického výkladu Nařízení Brusel I v jeho českém překladu, aneb když slova mnoho neznamenaají, in Právní fórum 11/2007

Šlosarčík I., Justiční a policejní spolupráce ve Smlouvě zakládající Ústavu pro Evropu, ID ASPI LIT24662CZ

Tichý L., Základní otázky smluvního zastoupení, in ASPI – Sborník statí z diskusních fór o rekonifikaci občanského práva

Příloha č. 1

str. 35 z Příručky popisující rozdíly v úpravě nařízení Brusel II a Úmluvy o únosech dětí – originální znění dokumentu

The return of the child

NB: The rules of the Regulation (Art. 11(2 to 5)) prevail over the relevant rules of the Convention.

Relevant rules of the 1980 Hague Convention	Relevant rules of the Regulation
The obligation to order the return of the child	
<p><u>Article 12:</u> The court of the MS to which the child has been abducted ("the court") shall in principle order the immediate return of the child if less than a year has elapsed from the abduction.</p>	<p><u>Article 11 (2 to 5):</u> The Regulation confirms and reinforces this principle.</p>
The exception to this obligation	
<p><u>Article 13(1)(b):</u> The court is not obliged to order the return if there is a grave risk that the return would expose the child to physical or psychological harm or otherwise place the child in an intolerable situation.</p>	<p><u>Article 11(4):</u> The court must order the return of the child even if it would put the child at risk, if it is established that the authorities in the MS of origin will secure the protection of the child upon his/her return.</p>
Hearing the child	
<p><u>Article 13(2):</u> The court is not obliged to order the return of the child if he or she objects and has attained a certain age and maturity.</p>	<p><u>Article 11(2):</u> The court shall ensure that the child is given an opportunity to be heard, unless it is inappropriate having regard to the child's age and maturity.</p>
The hearing of the non-abducting custody holder	
(no provision)	<p><u>Article 11(5):</u> The court cannot refuse to return the child unless the person who requested the return has been given an opportunity to be heard.</p>
The time limit for handling requests for return	
<p><u>Article 11:</u> The court shall act expeditiously for the return of the child. If the court has not reached a decision within 6 weeks, it may be requested to state the reasons for its delay.</p>	<p><u>Article 11(3):</u> The court shall use the most expeditious procedures available in national law. The court shall issue its decision within 6 weeks from when the application is lodged, unless this proves impossible due to exceptional circumstances.</p>

str. 35 z Příručky popisující rozdíly v úpravě nařízení Brusel II a Úmluvy o únosech dětí – překlad dokumentu

Navrácení dítěte

Poznámka: pravidla obsažená v Nařízení (článek 11 odst. 2 až 5) mají přednost před pravidly Úmluvy.

Příslušná pravidla Haagské úmluvy z roku 1980	Příslušná pravidla Nařízení
<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; width: 60%; margin: 0 auto; padding: 5px;"> Povinnost nařídít navrácení dítěte </div>	
<p><u>Článek 12:</u> Soud členského státu, kam bylo dítě uneseno („soud“), by měl v zásadě nařídít okamžité navrácení dítěte, pokud uplynul méně než rok od jeho únosu.</p>	<p><u>Článek 11 odst. 2 až 5:</u> Nařízení potvrzuje a posiluje tento princip.</p>
<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; width: 60%; margin: 0 auto; padding: 5px;"> Výjimka z této povinnosti </div>	
<p><u>Článek 13, odst 1, písm. b:</u> Soud není povinen nařídít navrácení, pokud zde existuje vážné riziko, že by dítě bylo vystaveno fyzické či psychologické újmě či by bylo uvedeno do nesnesitelné situace.</p>	<p><u>Článek 11, odst. 4:</u> Soud musí nařídít navrácení dítěte, i v případě, že bude dítě vystaveno riziku, pokud je zaručeno, že orgány členského státu původu zaručí ochranu dítěte v případě navrácení.</p>
<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; width: 60%; margin: 0 auto; padding: 5px;"> Výslech dítěte </div>	
<p><u>Článek 13, odst. 2:</u> Soud není povinen nařídít navrácení dítěte, pokud toto protestuje a dosáhlo určitého věku a vyspělosti.</p>	<p><u>Článek 11, odst. 2:</u> Soud zajistí možnost, aby bylo dítě slyšeno, pokud není nepřiměřeně brát v potaz věk dítěte a jeho vyspělost.</p>
<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; width: 60%; margin: 0 auto; padding: 5px;"> Výslech toho, kdo má právo péče o dítě a neunesl ho </div>	
<p>(žádné ustanovení)</p>	<p><u>Článek 11, odst. 5:</u> Soud nemůže odmítnout navrácení dítěte, pokud osobě, která ho požadovala, nebyla dána možnost vyslyšení.</p>
<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; width: 60%; margin: 0 auto; padding: 5px;"> Lhůta pro vyřízení žádosti o navrácení </div>	
<p><u>Článek 11:</u> Soud jedná ve věci navrácení dítěte urychleně. Pokud soud nedospěl k rozhodnutí během 6 týdnů, lze si od soudu vyžádat důvody zdržení.</p>	<p><u>Článek 11, odst. 3:</u> Soud užívá nejrychlejší postupy dostupné v národním právu. Soud vydá rozhodnutí během 6 týdnů od podání žádosti, dokud neprokáže, že je to nemožné kvůli výjimečným okolnostem.</p>